

Notat 2002–7

Melding om arsveksten 2001

Ola Wågbo

Tittel	Melding om årsveksten 2001
Forfatter	Ola Wågbo
Utgiver	Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF)
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2002
Antall sider	14
ISBN	82-7077-446-4
ISSN	0805-9691

Litt om NILF

- Forskning og utredning angående landbrukspolitikk, matvaresektor og -marked, foretaksøkonomi, nærings- og bygdeutvikling.
- Utarbeider nærings- og foretaksøkonomisk dokumentasjon innen landbruket; dette omfatter bl.a. sekretariatsarbeidet for Budsjettnemnda for jordbruket og de årlige driftsgranskingene i jord- og skogbruk.
- Gir ut rapporter fra forskning og utredning. Utvikler hjelpemidler for driftsplanlegging og regnskapsføring.
- Finansieres over Landbruksdepartementets budsjett, Norges forskningsråd og gjennom oppdrag for offentlig og privat sektor.
- Hovedkontor i Oslo og distriktskontor i Bergen, Trondheim og Bodø.

Forord

NILFs rapport «Melding om årsveksten» har erstattet den tradisjonsrike «Landbruksdirektørens melding om årsveksten». I de siste årene har rapporten bare kommet en gang i året, basert på den informasjonen som har vært tilgjengelig umiddelbart etter vekstsesongens slutt. Landbruksdepartementet stod for utarbeidelsen av meldingen fram til 1996.

Siktemålet med meldingen, er å avgi en foreløpig oversikt over planteproduksjonen i året før den endelige avlingsstatistikken foreligger. Meldingen bygger på vurderinger og registreringer foretatt av fylkesagronomene ved Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA), med basis i bl.a. oppgaver disse innhenter fra landbrukskontorene og forsøksringer. Avlingstallene for de enkelte vekstene i de ulike fylkene blir oppgitt som prosenter av normalårsavlingene for de respektive fylker. Disse fylkesvise avlingsprosentene blir veid sammen til landstall.

Førstekonsulent Ola Wågbø har utført arbeidet med meldingen for 2001

Oslo, februar 2002

Leif Forsell

Innholdsliste

1	INNLEDNING.....	1
2	VÆR- OG VEKSTFORHOLD I DE ENKELTE LANDSDELENE.....	3
2.1	Østlandet.....	3
2.2	Sørlandet.....	4
2.3	Vestlandet.....	4
2.4	Trøndelag	4
2.5	Nord-Norge	5
3	AVLINGENE FOR DE ENKELTE VEKSTENE.....	7
3.1	Generell oversikt	7
3.2	Poteteter.....	7
3.3	Grønnfôr.....	8
3.4	Rotvekster.....	8
3.5	Gras	8
3.6	Kulturbeite.....	9
3.7	Utmarksbeite	9
3.8	Fjellbeite.....	9
4	PRODUKSJON	11
5	FYLKES- OG LANDSTALL FOR AVLINGENE I PROSENT AV NORMALÅRSAVLINGER.....	13

1 Innledning

Meldingen om årsveksten omfatter en foreløpig beregning av avlingene for en del av jordbruksvekstene. De vekstene beregningene nå gjelder for er: grønnfôr, poteter, rotvekster, eng og beite. Beregningene for disse vekstene baseres på fylkesvise oppgaver over avlingene, oppgitt i prosent av normalårsavling. Se tabell side 11. Oppgavene over avlingene og en beskrivelse av vekstforholdene er gitt av landbruksavdelingene hos Fylkesmannen i de enkelte fylkene. Fra og med 1997 har NILF utført sammenstillingen av materialet og beregningen av gjennomsnittstall for landet. Tidligere ble dette gjort av Landbruksdepartementet.

Kornavlingene er holdt utenom avlingsoversikten i meldingen om årsveksten. Dette skyldes at Norske Felleskjøp (tidligere Statens landbruksforvaltning) gir foreløpige produksjonsoppgaver på grunnlag av innveide mengder, og disse innveingstallene er ansett for å være mye sikrere enn de oppgavene som fylkesagronomene samler inn for korn.

Landstallene for 2001 er beregnet ved sammenveining av fylkestallene på grunnlag av arealfordelingen så langt oppgaver finnes, dvs. fram til og med 1999 og 2001 for de fleste vekstene. For beite i utmark hvor det ikke foreligger arealoppgaver, er sammenveiningen basert på oppgaver over antall dyr på utmarksbeite.

2 Vær- og vekstforhold i de enkelte landsdelene

2.1 Østlandet

Vanskelige såforhold høsten 2000 etterfulgt av store overvintringsskader, medførte en betydelig svikt for høstkorndyrkingen siste år. Store arealer måtte såes om igjen med vårkorn. For de øvrige vekstene ble det en gjennomgående god overvintring som gav grunnlag for en god vekstsesong.

Da våren kom noe sent i de tidligste områdene av Østlandet, ble det en forholdsvis jevn start på våronna over store deler av landsdelen. Mye av våronnarbeidet ble gjort unna i en periode med varmt godt vær fra andre uka av mai fram til den 17.

Senere ble det utover forsommeren en periode med kjølig vær og jevnt over tilstrekkelig nedbør som gav gode vekstforhold spesielt for førvekstene. For korn og poteter kan det tyde på at perioder med noe tørt vær kan ha bidratt til å dempe avlingsresultatet i enkelte distrikter og på tørkesvak jord.

Videre utover vekstsesongen helt fram til høstparten ble det gjennomgående høvelig temperatur og en god fordeling av nedbøren som gav vilkår for et godt avlingsresultat. Gode værforhold under innhøstingen i store deler av Østlandsområdet, i motsetning til året før, resulterte dessuten i at mye av engavlingen ble av god kvalitet både ved høsting til surfôr og høy.

Ved innhøstingstiden for korn ved månedsskiftet august/september endret værforholdene seg ved at det kom en fuktig værtype med store nedbørsmengder som resulterte i mye legde og delvis oppgroing i kornåkrene. Dette skapte vanskelige forhold for kornskuren og bidro til en lavere avling enn forventet etter avlingsutsikten slik det lå an tidligere. De vanskelige værforholdene gikk særlig utover kvaliteten og storparten av hveteavlingen ble klassifisert som førkorn. Mye nedbør medførte også til dels vanskelige innhøstingsforhold for poteter og grønnsaker.

I likhet med året før er det regnet med at vanskelige værforhold har resultert i et forholdsvis lite høstkornareal.

2.2 Sørlandet

En del overvintringsskader bidro til noe redusert avling for eng.

Om våren kom veksten sent i gang på grunn av en kjølig vår som i noen distrikter ble avløst av forsommertørke. Resultatet ble en dårlig 1. slått i deler av området, spesielt for Aust-Agder.

En høvelig temperatur og en tilstrekkelig og godt fordelt nedbør gav rimelig gode vekstforhold og avlinger sesongen sett under ett.

Med hensyn til været ble det en brukbar høst som gav gode innhøstingsforhold og avlinger for åkervekstene.

2.3 Vestlandet

Fra sør på Vestlandet rapporteres det om jevnt over gode vekstforhold som resulterte i normalårsavlinger eller bedre både når det gjelder mengde og kvalitet.

Også i de nordlige delene ble det en forholdsvis brukbar start på våren. Store nedbørmengder i siste del av mai og dessuten lav temperatur i mai/juni førte imidlertid til sein og delvis dårlig spiring for åkervekstene. 1. slåtten av eng ble likevel på normalårsnivå eller høyere, men nedbøren gjorde slått til høy vanskelig. Store nedbørmengder i august resulterte i dårlige innhøstingsforhold, utsatt slått og redusert kvalitet for 2. slåtten. Det ble dessuten en del kjøreskade og i noen tilfeller ble 2. slåtten stående uslått.

Værforholdene i august bidro til såpass sterkt redusert 2. slått at engavlingen også totalt ble lavere enn i et normalår nord på Vestlandet.

Nedbør og temperatur i 2001 resulterte i vekstforhold som generelt gav reduserte avlinger i forhold til normalårsavlinger i den nordlige delen av Vestlandet.

2.4 Trøndelag

Vær- og vekstforholdene i Trøndelag i 2001 lignet mye på de forholdene som gjorde seg gjeldende nord på Vestlandet, med lave temperaturer og mye nedbør i store deler av vekstsesongen.

Det var mye tele, men gjennomgående var det normale forhold om våren fram til midt i mai. Fra da av startet det imidlertid med mye nedbør og lav temperatur.

Dette resulterte i delvis sterkt forsinket våronn og således store variasjoner når det gjelder tidspunktet vårarbeidet ble utført. På grunn av det fuktige været var det en del som utførte våronn på for rå jord slik at det ble pakking og dårlige spire- og vekstforhold.

Det kjølige og nedbørsrike været var gunstig for engavlingene som gjennomgående var på normalårsnivå eller bedre, men det regnes med en variabel kvalitet. For en del ble kvaliteten redusert som følge av at mye regn førte til utsatt høsting. Det var også tilfeller hvor 2. slåtten ble stående uhøstet. Oppbløtte marker under innhøstingen førte dessuten til mye kjøreskader.

Forholdene om våren, mye kjølig og fuktig vær utover sommeren bidro til utvasking av gjødsel, forsinket vekst og sen modning for åkervekstene, men med betydelige variasjoner. Således ser det ut for at forholdene har vært noe bedre i Sør-Trøndelag enn lenger nord i landsdelen hvor det er tydelig at de negative faktorene har resultert i en betydelig avlingssvikt for noen av åkervekstene.

Regnet skapte dessuten vansker for sprøyting, og det ble en del tørråteproblemer med potetavlingen.

Værtypen med mye regn fortsatte utover høsten og det ble således vanskelige innhøstingsforhold.

2.5 Nord-Norge

For en landsdel som dekker et såpass stort område som Nord-Norge, kan det være grunn til å regne med betydelige variasjoner i vekstforholdene. Sør i landsdelen ble det en sein og kjølig vår og forsommer, mens det i nord ble en tidlig vekststart med gode vekstforhold om forsommeren og tidlig slåttestart.

Senere utover vekstsesongen ble det gjennomgående mye regn i Nord-Norge som til dels resulterte i vanskelige innhøstingsforhold og betydelige avlingsvariasjoner.

Utover høsten ble det fortsatt forholdsvis mye regn i de sørlige delene av Nord-Norge mens Finnmark fikk en mild og fin høst med lite regn.

Særlig for åkervekstene er det tydelig at en nedbørsrik sommer har virket negativt, mens det spesielt i deler av Finnmark som har hatt de beste vekstforholdene er registrert til dels svært gode engavlinger.

3 Avlingene for de enkelte vekstene

3.1 Generell oversikt

I følge oppgavene fra Fylkesmannens landbruksavdelinger for 2001 ble det i gjennomsnitt for landet oppnådd jordbruksavlinger gjennomgående på eller i overkant av normalårsnivå. Mens det for engvekstene, med noen få unntak ble oppnådd forholdsvis gode avlinger over det meste av landet, var situasjonen noe mer variabel for åkervekstene. Særlig i deler av området fra nordlige deler av Vestlandet og nordover er det tydelig at det kjølige og nedbørsrike været har hatt en negativ virkning på avlingene av flere av disse vekstene. I tillegg er det regnet med tørråteproblemer på poteter og forringet kvalitet også for vekster hvor avlingene nådde opp mot normalårsnivå, som følge av vanskelige innhøstingsforhold.

For korn viser foreløpige oppgaver som er mottatt fra Norske Felleskjøp, en gjennomsnittsavling i underkant av avlingen i et normalår. Kornavlingene viser store distriktsvise variasjoner fra klart over normalårsavlingen til vesentlig under, foruten til dels også betydelige variasjoner mellom kornslagene selv i samme distrikt. På grunn av vanskelige innhøstingsforhold i store deler av de viktigste korndyrkingsområdene, ble det dessuten dårlig kvalitet på mye av kornet. For hvete medførte dette at en vesentlig mindre andel enn normalt holdt matkornkvalitet.

3.2 Poteter

I gjennomsnitt for landet er det regnet med normalårsavling for poteter i 2001, foruten at det meldes om god kvalitet fra flere fylker. For hele Sør-Norge opp til nordlige deler av Vestlandet er det regnet med normalårsavlinger eller bedre. Det var lave avlinger fra Sogn og Fjordane og videre nordover med unntak for Sør-Trøndelag som trakk avlingsnivået såpass ned at totalavlingen ikke ble bedre enn i et normalår. I disse delene av landet var det særlig det nedbørsrike været, foruten for lav temperatur i store deler av området i løpet av vekstsesongen, som var en vesentlig årsak til et svakt avlingsresultat. I tillegg vanskeligjorde regnet sprøytearbeidet, og det ble en del tørråteskader.

Avlingene viser variasjoner fra 22 prosent under normalårs avling for Nordland til 10 prosent over for Oppland og Rogaland. Over store deler av landet ble innhøstingsarbeidet hemmet av for mye nedbør.

3.3 Grønnfor

For grønnfôrvekstene er det for landet i gjennomsnitt regnet med en avling på 1 prosent over normalårsavling. Det er regnet med at avlingene ble fra normalårsnivå og oppover i størstedelen av landet. For Aust-Agder hvor det er regnet med at resultatet ble best, er det regnet med en avling på 15 prosent over normalårsavling. Bare for et par fylker er det regnet med under normalårsavling. Spesielt for Nordland avviker grønnfôravlingen fra resten av landet da det er regnet med at den bare ble 65 prosent av avlingen i et normalår. Det er kombinasjonen av en sen vår og en nedbørsrik og kald vekstsesong i store deler av fylket som forklarer dette.

3.4 Rotvekster

Da arealet av rotvekster nå er sterkt redusert, teller det lite. Dette medfører at grunnlaget for avlingsoppgavene kan være noe spinkelt. Avlingen er i gjennomsnitt for landet beregnet til 5 prosent over normalårsavling. I likhet med for grønnfôrvekstene er det regnet med avlinger på eller over normalårsnivå med unntak for nordlige deler av Vestlandet og Nordland hvor det er regnet med under normalårsavlinger. Det er regnet med en variasjon i avlingene fra 13 prosent under normalårsavling for Nordland til 20 prosent over for Hedmark og Aust-Agder.

3.5 Gras

Det er for landet samlet regnet med en avling for gras på kunsteng på 3 prosent over avlingen i et normalår for 2001. Engavlingene viser variasjoner fra 10 prosent under normalårsavling for Aust-Agder til 15 prosent over for Oppland. For de fleste fylkene er det regnet med avlinger fra normalårsnivå og oppover.

Årsaken til et jevnt over godt avlingsresultat for eng over det meste av landet, skyldes sannsynligvis at det er regnet med forholdsvis lite overvintringsskader foruten en vekstsesong med tilstrekkelig nedbør. På grunn av delvis forsinket slått i de delene av landet det har vært for mye nedbør, spesielt for Nordvestlandet, Trøndelag og store deler av Nord-Norge, er det grunn til å regne med en variabel kvalitet for engavlingen slik at avlingsresultatet trolig ble noe dårligere enn det mengdetallene viser.

Avlingen for natureng er i gjennomsnitt for landet beregnet til 2 prosent over normalårsavling. Med noen få unntak og særlig for Aust-Agder hvor det er regnet med en avling på 20 prosent under normalårsavling, er det regnet med avlinger varierende fra normalårsnivå og opp til 15 prosent over for Oppland.

Det er regnet med at det dårlige avlingsresultatet for Aust-Agder kan forklares med en kjølig vår slik at veksten kom sent i gang og deretter ble det forsommertørke. Disse faktorene resulterte i en dårlig 1. slått.

3.6 Kulturbeite

Avlingen fra kulturbeite er i gjennomsnitt for alle fylkene beregnet til 1 prosent over normalårsavling. Med unntak for Aust-Agder, nordlige deler av Vestlandet og Nordland hvor det i likhet med for eng til slått er regnet med under normalårsavlinger, er det regnet med avlinger fra normalårsnivå og opptil 10 prosent over for de øvrige fylkene.

De jevnt over gode beiteavlingene i store deler av landet kan i likhet med for eng sees på bakgrunn av en nedbørsrik vekstsesong foruten en lang høst med forholdsvis mildt vær. I områdene med reduserte avlinger er for mye kaldt og nedbørsrikt vær og delvis forsommertørke når det gjelder Aust-Agder, de viktigste forklaringsfaktorene.

3.7 Utmarksbeite

For utmarksbeite er det i gjennomsnitt for de fylkene som har gitt oppgaver regnet med 2 prosent over normalårsavling. Det er regnet med forholdsvis liten variasjon i avlingene fra 5 prosent under normalårsavling for Akershus til 10 prosent over for Oppland, Buskerud og Troms.

3.8 Fjellbeite

For de fylkene som har registrert avlingstall for fjellbeiter, er det regnet med at avlingen i gjennomsnitt ble 2 prosent over normalårsavling. Avlingene viser variasjoner fra litt i underkant til 20 prosent over for Aust-Agder som det beste resultat. For hele området fra Agder-fylkene og nordover de østlige fjellområdene til Oppland, er det regnet med gode avlinger på fjellbeitene. Dette skyldes bl.a. en lang og mild høst og gjenspeiler seg i høye lammevekter.

I landet for øvrig viser avlingene for fjellbeitene bare små variasjoner omkring normalårs avlinger.

4 Produksjon

På grunnlag av foreløpige arealtall for 2001, gjennomsnittstallene for avlingene i forhold til normalårsavlingene og beregnede normalårsavlinger, er det i følgende oppstilling utført en foreløpig beregning av den samlede produksjonen for poteter, grønnfôr, rotvekster og eng til slått beregnet som høy.

Normalårsavlingene er beregnet ved trend på grunnlag av de registrerte avlingene over en periode på 14 år. For engavlingene endret imidlertid SSB beregningsmåten i 1999. Dette medførte en betydelig senking av avlingsnivået og da beregningen etter omleggingen ikke er ført lenger tilbake enn til 1995, har en foreløpig ikke mange nok år til å beregne normalårsavlingen for eng ved trend.

I den foreløpige beregningen er det således forutsatt at normalårsavlingen for eng for 2001 tilsvarer gjennomsnittet av avlingstallene etter den justerte serien for de seks årene 1995–2000 som det foreligger oppgaver for.

Tabell 4.1 Beregnet produksjon 2001

Vekst	Areal dekar ¹⁾	Avling i % av normalårsavling	Normalårsavling kg/da	Beregnet avling kg/da	Produksjon tonn
Poteter	152 000	100	2 500	2 500	380 000
Grønnfôr	266 000	101	2 119	2 140	569 000
Rotvekster til fôr	4 000	105	4 777	5 116	20 500
Eng til slatt ²⁾	4 408 000	103	540 ³⁾	556	2 451 000

1) Foreløpige tall

2) Engavling til slatt beregnet som høy

3) Beregnet gjennomsnittsavling for 1995–2000

Til sammenligning viser oppstillingen nedenfor SSBs registrerte tall for foreløpige arealer, avlinger og produksjon for 2000, foruten NILFs beregnede normalårsavlinger og avlinger i prosent av normalår.

Tabell 4.2 Registrert produksjon 2000 ifølge SSB

	Areal dekar	Avling i % av normalårs- avling	Normalårs- avling kg/da	Registrert avling kg/da	Produksjon tonn
Poteter	151 000	92	2 503	2 308	348 500
Grønnfor	281 400	126	2 105	2 644	744 000
Rotvekster til for	3 200	88	4 891	4 312	13 800
Eng til slatt ¹⁾	4 413 100	100	540 ²⁾	542	2 393 000

1) Engavling til slatt beregnet som høy

2) Beregnet gjennomsnittsavling for 1995-1999

5 Fylkes- og landstall for avlingene i prosent av normalarsavlinger

Følgende opplysning gir en sammenstilling av avlingene i 2001 i prosent av normalårsavlingene for poteter, rotvekster, eng og øvrige fôrvekster, fylkestall og tall for landet i gjennomsnitt.

Tabell 5.1 Fylkes- og landstall i gjennomsnitt for avlingene i 2001 for vekstene grønnsaker, poteter, rotvekster, eng og beite oppgitt i prosent av normalarsavling

	Grønnsaker	Poteter	Fornepe	Kalrot	Forbete	Formargk.	Kunsteng	Natureng	Kult.beite	Utm.beite	Fj.beite
Østfold	105	102	104	104			105	105	105		
Akershus	114	103	103	103		113	110	112	106	95	
Hedmark	110	100	120	120		110	110	105	105	100	100
Oppland		110					115	115	110	110	110
Buskerud	100	105	100	100		100	110	110	110	110	115
Vestfold	105	100	105	105	105	100	105				
Telemark	108	104	110	110	110	108	108	108	107	107	110
Aust-Agder	115	100	120	120	120		90	80	85	100	120
Vest-Agder		105					100	100	100		110
Rogaland	100	110	110	110	110		100	100	100		
Hordaland							105	100	100	100	100
Sogn og Fjordane	98	90	99	99			99	98	99	99	96
Møre og Romsdal	96	83	92	92		98	95	97	96	97	96
Sør-Trøndelag	110	105					110	100	100	100	100
Nord-Trøndelag	100	90	100	100		70	100	100	100	100	100
Nordland	65	78	87	87			96	96	93	97	97
Troms	100	95	105	105			100	100	100	110	100
Finmark	100	90					110	110			
LANDET	101	100	106	105	109	93	103	102	101	102	102